

Ariana Novina

Akademija likovnih umjetnosti, Zagreb

Prethodno priopćenje / Preliminary communications

30. 6. 2006.

Vila Wasserthal u Zagrebu – prilog istraživanju opusa arhitekta Rudolfa Lubyinskog

Ključne riječi: Rudolf Lubyinski, vila Wasserthal, Zagreb, secesija/art deco
Key Words: Rudolf Lubyinski, villa Wasserthal, Zagreb, secession/art deco

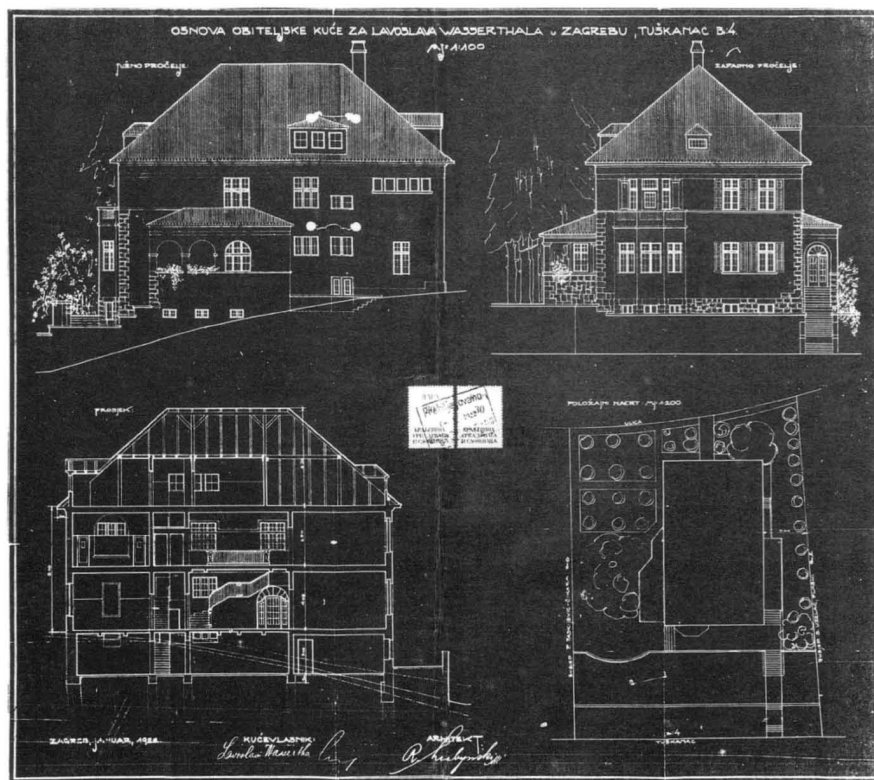
U ovom prilogu analizira se interijer i eksterijer obiteljske vile na Tuškancu br. 6 građene po narudžbi trgovca Lavoslava Wasserthala 1922/23. g. Projektiranje kuće, izvorno građene samo za obiteljske potrebe, povjereno je Rudolfu Lubyinskom, 1922. g. već afirmiranom arhitektu, koji je osim poznate Nacionalne i sveučilišne biblioteke građene 1911, te niz stambeno najamnih zgrada projektirao i nekoliko obiteljskih vila u Zagrebu. U radu se razmatra i arhitektura 20-ih godina u Zagrebu, a posebno u kontekstu arhitekture obiteljskih kuća smještenih na početku Tuškanca i Gvozda.

Osobine arhitekture 20-ih godina u Zagrebu

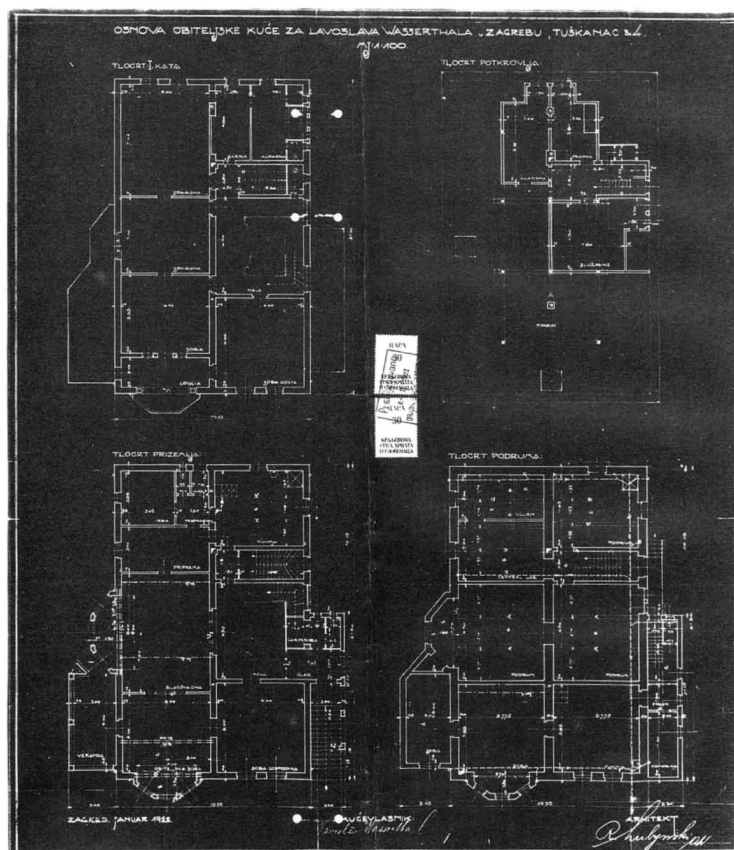
Promjene u svjetonazoru, gospodarstvu i kulturi već u drugoj polovini 19. stoljeća najavile su modernu arhitekturu koja je trebala zadovoljiti novu gospodarsku situaciju širenja i stvaranja urbanih planiranih cjelina. Nakon stambene tipologije 19. stoljeća koja nosi obilježja historicizma, početak 20. stoljeća definirao je secesijski stil. Iako je nemoguće točno odrediti vrijeme prekida s tradicijom, zagrebačka arhitektura s početka 20. stoljeća definirana je većim dijelom i urbanistički. Donji grad je do 1914. g. većim dijelom realiziran prema drugoj Lenuzijevoj regulatornoj osnovi grada Zagreba iz 1887. g. u kojoj se središte Donjeg grada uokviruje trgovima i parkovima te zgradama za kulturne potrebe grada. To su vrijeme obilježile izrazito velike građevinske aktivnosti (poradi akumulacije stanovništva i novih socijalnih prilika) i u Zagrebu novi tip kuće – stambene najamne kuće za koju je upravo zaslužan i arhitekt

Rudolf Lubyinski (uz D. Sunka i A. Baranyaia). Istovremeno na padinama Zagrebačke gore (Josipovac, Tuškanac, Pounovac, Gvozd) nastala su vrhunska ostvarenja kuća za imućne građane – primjeri rezidencijalne gradnje, ljetnikovci, te cijele planirane parcele namijenjene elitno-urbanom tipu življenja¹ (atelje Benedik i Baranyai).

U prvim godinama 20. stoljeća u Zagrebu se gradilo još u oblicima historicizma; međutim, istovremeno i moglo bi se reći za tadašnji Zagreb radikalno i posve recentno s tzv. “novim slobodnim stilom oko 1900.” U našu su sredinu došli odnosno vratili su se arhitekti koji su naobrazbu stekli u Pragu i Beču. To su Viktor Kovačić, Vjekoslav Bastl, Ignjat Fischer, Lav Kalda, Hugo Ehrlich i Stjepan Podhorsky. Oni pripadaju prvom razdoblju hrvatske secesije (1896–1910. g.). K tome u Zagreb su došli i Dionis Sunko i Rudolf Lubyinski, koji su studirali na Technische Hochschule u Karl-

Rudolf Lubyanski, nacrt južnog i zapadnog pročelja te položajni nacrt vile Wasserthal, siječanj 1922. g., Povijesni arhiv, Zagreb / Rudolf Lubyanski, groundplans for the southern and western facade and situation plan of the Vila Wasserthal, January 1922., Povijesni muzej, Zagreb

Rudolf Lubyanski, tlocrt podruma, prizemlja, 1. kata i potkrovlja obiteljske kuće za Lavoslava Wasserthala, siječanj 1922. g., Povijesni arhiv, Zagreb / Rudolf Lubyanski, groundplans of the basement, ground floor, second story and loft of the family residence of Lavoslav Wasserthal, January 1922., Povijesni muzej, Zagreb

Vila Wasserthal, pročelje i stepenice, prilaz / Facade and access stairway

Vila Wasserthal, glavni ulaz, trijem / Main entrance, porch

sruheu, donijevši utjecaj njemačkog *Jugendstila*. Secesija se na zagrebačkoj arhitektonskoj sceni očitovala u odricanju od historicizma, sebe je nazvala ratnom strankom, no mogli bismo je smatrati arijergardom 19. stoljeća. Dopustila mu je da se povuče, a da ipak nasljednicima ostavi svoje ideologije, simbole i forme kako bi ih “stvaralački” preispitali, razdragano ispravljali ili nastavljali. Zapravo se bez velikih trzavica uklopila u zagrebačku zbirku stilova.²

Početak 20-ih godina u Zagrebu je djelovalo više arhitekata koji u svojim radovima i nadalje primjenjivali načela secesijske estetike (Bastl, Baranyai, Fischer, Kalda, Lubinsky, Podhorsky) i tako pokušavali prevladati utjecaj historicizma. Međutim, većina njih će potkraj desetljeća i početkom tridesetih godina prihvatiti načela moderne arhitekture. Vrlo je važno istaknuti da je 1919. g. u Zagrebu osnovana Visoka tehnička škola na kojoj je djelovao Odjel za arhitekturu, a na njoj su predavali vrhunski arhitekti tog doba: Edo Šen, Viktor Kovačić, Stjepan Podhorski i Hugo Ehrlich. Sedam godina kasnije, 1926. g. osnovana je i škola za arhitekturu na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, tzv. Iblerova škola arhitekture, koja je sudjelovala u najsuvremenijim tendencijama toga vremena i iz koje su prois-

tekli mnogi društveno angažirani arhitekti. Osnovni postulati te škole temeljili su se na avangardnim idejama i sintezi s ostalim likovnim disciplinama.³

Promatrajući europski kontekst, to je bilo vrijeme osnivanja Bauhauasa u Weimaru (1919. g.), zahvaljujući kojemu su u našu sredinu doprla nova shvaćanja arhitekture, a tome su pridonijeli i arhitekti koji su se vratili sa školovanja u inozemstvu. Već su zahvaljujući Kovačiću, a kasnije i Ehrlichu dopirale ideje Adolfa Loosa, a posredstvom Iblera utjecaj Poelziga i Le Corbusiera. “*Tako se u Zagrebu odjednom stvara koncentracija arhitekata izvanrednog formata, arhitekata kojih je veza s tradicijom namjerno nezatna ili nikakva, jer već u prvim svojim radovima deklariraju prihvatanje načela moderne arhitekture pridodajući tome i vlastite kreativne impulse u obliku formulacija pojedinih dijelova općih načela.*”⁴

Lubynski – djelovanje u Zagrebu

Proučavajući graditeljski opus Rudolfa Lubynskog, upada u oči nevjerojatna činjenica da je on u relativno kratkom životnom vijeku (umro je 1935. g. sa 62 godine) ostvario oko sedamdeset⁵ arhitektonskih ostvarenja – stambene naj-

Pogled na erker, blagovaonica / View of the jetty, dining-room

Pogled na vrt i stepenice prema nekadašnjoj verandi / View of the garden and the steps toward the former verandah

amne kuće, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, obiteljske vile, trgovačko-stambene zgrade te Sefardski hram u Sarajevu.

Zagrebački opus Rudolfa Lubyinskog datira od 1907. godine. S prvim realizacijama podudara se pokušaj Lubyinskog da uđe u stručne asocijacije: na odborskoj sjednici Hrvatskog društva inženjera i arhitekata (HDIA) 22. 3. 1907. za primanje u redovite članove inženjer Benko Deutsch predložio je graditelje Rudolfa Lubyinskog i Aladara Baranyaja. Lubyinski će u HDIA biti primljen tek na ponovljeni prijedlog inženjera Slavka Batušića na odborskoj sjednici 7. lipnja 1909. godine.⁶

Na početku svog djelovanja, u petnaestak najamnih stambenih kuća podignutih između 1909. i 1914. g. Lubyinski je varirao dva osnovna tipa: najamnu kuću sa stanom vlasnika/investitora u pianu nobile i čistu najamnu kuću za tržište – nepoznatog korisnika. Time je Lubyinski sudjelovao u formiranju tzv. “zagrebačkog tlocrta” kao spona između stambene tipologije 19. st., bidermajerske estetike svrshodnosti i avangardnog modernizma 30-ih.⁷ “Zagrebački tlocrt” je paradigma za ono doba vrlo zastupljen način gradnje najamne stambene ili stambeno-poslovne kuće sa reprezentativnim prostorijama na uličnoj strani, dodatnim prostorijama na dvorišnoj strani (kuhinja, kupaonica, izba, djevojačka soba), tlocrtno riješen u obliku slova L ili U, s dva ili jednim stanom po etaži. Taj tip gradnje u Zagrebu najviše je bio zastupljen od početka 20. stoljeća do Drugoga svjetskog rata. Prema Aleksanderu Laslu u “zagrebačkom tlocrtu” leže korijeni zagrebačke “funkcionalističke škole”⁸. Među njegove najpoznatije projekte toga tipa ubrajaju se zgrade Hipotekarne banke na Prilazu Đure Deželića br. 42, 44 i 46 (1910. g.), Ilici 146, 148, 148a (1909. g.) i poslovno-stambena zgrada Kotarske oblasti u Vodnikovoj 1 (1913–1914. g.). Nedvojbeno najveći njegov projekt tog razdoblja je Nacionalna i sveučilišna knjižnica na Marulićevu trgu. (1911. g.)

Preokupacija temom stambenih kuća nastavljena je u radu Lubyinskog i tijekom 20-ih godina. Kod najamnih kuća nije bilo velikih inovacija, već je to bila polagana evolucija modela definiranog još ranih 1910-ih, a i ona se uglavnom očitavala na planu forme, a ne prostorne organizacije⁹ (kuća Kanitz u Zvonimirovoj ulici 1, 1923. g.). Sredinom 20-ih godina, pa sve do početka 30-ih, projektni biro Lubyinskog izveo je niz arhitektonskih ostvarenja: zgrada SUZOR, Mihanovićeve 3 (1925. g.), Atelje Frangeš, Rokov perivoj 3 (1926. g.), kuća Mayer, Dežmanova 10 (1929. g.), kuća Dostal, Frankopanska 5a (1929. g.) i zgrada Shell, Gajeva 5 (1931. g.). Ne ulazeći u podrobniju analizu svake navedene

kuće, treba reći da je Lubynski od sredine 20-ih do početka 30-ih g. prihvatio osnovne postulate moderne arhitekture. Osim preokupacije gradnjom gradskih najamnih stambenih kuća, Rudolf Lubynski je projektirao i izveo četiri vile u Zagrebu, jednu u Novom Vinodolskom i jednu u Banja Luci.

Na početku svog djelovanja 1907/8. g. Lubynski je projektirao svoju prvu vilu - vilu Renz u Hercegovačkoj ulici u Zagrebu, koja u prvobitnom nacrtu podsjeća na projekte njegova suvremenika, arhitekta Aladara Baranyaia. To je obiteljska prizemnica s mansardom, građena za podintendanta Zlatka Renza koja je pregradnjama danas potpuno izmijenila prvobitni izgled.

Vila Božić u Banja Luci nastala je oko 1912. godine. Kao i vila Renz, to je prizemnica s mansardom ali slobodnostojeća. Zatvorenog je kubusa sa simetričnim erkerima i polukružnim zatvorenim trijemom na ulazu te tipičnog secesijskog izraza (izduženi prozori, arhitektonska dekoracija). Danas je vila Božić srušena, zbog neriješeno imovinsko-pravnih odnosa i objektivnih okolnosti nebrige za zaštitu kulturne baštine.¹⁰

Vila Wasserthal na Gvozdu u Zagrebu izgrađena je 1923. g. i najveća je od svih vila Rudolfa Lubynskog. Detaljnije o arhitekturi te vile bit će razmatrano u sljedećem poglavlju.

Godine 1925. Lubynski je u ulici Medveščak gradio slobodnostojeću obiteljsku stambenu jednokatnicu – vilu Brahm. Originalan nacrt pročelja podsjeća na bočnu stranu vile Wasserthal s razlikom u reduciranom tlocrtu.

Vila Rein, posljednja izgrađena vila Lubynskog, nalazi se nedaleko od vile Wasserthal na Gvozdu. To je također slobodnostojeća stambena jednokatnica, izgrađena 1929. godine. Vila ima oblik izduljenog kubusa odijeljenog jakim vijencem između podruma i prizemlja. Ritmičnost zgrade naglašena je lukovima koji se otvaraju prema velikom vrtu. Svojim arhitektonskim rječnikom vila Rein definitivno pokazuje zaokret k modernizmu. Danas je u njoj smještena memorija Bele i Miroslava Krlež.

Lubynski je, prema riječima suradnika i suvremenika, projektirao i vilu Oršić u Novom Vinodolskom; međutim, u Historijskom arhivu u Rijeci o toj vili nema sačuvane dokumentacije.

Zanimljivo bi bilo dublje istražiti djelovanje dva arhitekta Lubynskog i Baranyaja, koji su bili suvremenici, posebno zato što su sudjelovali u stvaranju prethodno navedenog tzv. "zagrebačkog tlocrta", a u isto vrijeme projektirali veći dio ulice Tuškanac–Gvozd i time odredili jedan novi tip građanskog stanovanja 20-ih godina 20. stoljeća u Zagrebu.

Pogled na vrt i kamenu terasu / View of the garden and stone terrace

Pogled na verandu iz vrta (danas zazidana) / View of the verandah from the garden (today blocked)

Kamena vaza u vrtu, detalj / Garden stone sculpture, detail

Vila Wasserthal

Gradnja ulice Gvozd počela je izgradnjom prve kuće građene za gradskog vijećnika Milivoja Hajdinjaka 1910. godine. Projektirao ju je arhitekt Aladar Baranyai, suvremenik R. Lubyinskog. Slijedile su vila Paskijević-Čikara 1910. g., vila S. Benedik 1911. g., vila M. Benedik 1920. g., te vila Barnaper 1926. godine. Sve redom također su to projekti ateljea Benedik i Baranyai. U kontekstu ostale arhitekture obiteljskih kuća tog dijela urbanih obiteljskih vila na početku Tuškanca i s druge strane ulice Gvozd, vila Wasserthal se ističe svojim volumenom. Mjere vile su 13,35 x 21,30 m, a kuću okružuje veliki vrt koji je posebno impozantan sa strane Tuškanca.

Vila Wasserthal je slobodnostojeća jednokatna stambena vila (podrum, suteren, kat i potkrovlje). Građena je po narudžbi trgovca Lavoslava Wasserthala. Projekt je povjeren Rudolfu Lubyinskom 1922. g., kada je i izdana stambena i građevinska dozvola, a godinu dana poslije izdana je i uporabna dozvola 1. 10. 1923. g.¹¹

S obzirom na konfiguraciju terena koji pada prema ulici, pročelje kuće prema Tuškancu podupire visoki potporni zid od kamena, koji u kombinaciji sa zelenim drvenim kaptovima daje vili mediteranski naglasak.¹²

Do reprezentativnog, ulaznog dijela kuće koji gleda na Tuškanac, dolazi se visokim stepeništem od ulice preko vrta, a ono se nastavlja na trijem ispred glavnog ulaza. Trijem pravokutnog oblika natkriven je kasetnim drvenim stropom, a pločice na ulazu su tipično secesijskog oblika (iz-

duženi pravokutnik zaobljenih krajeva, složene u jednostavni crno-bijeli uzorak). S trijema i glavnog ulaza u vilu je ulaz u mali hodnik opločen istim crno-bijelim pločicama kao na trijemu, koji vodi do prostorije za garderobu i dvo-krilnih ostakljenih vrata s nadvratnikom koja se otvaraju prema glavnom stubištu kuće (nekada hallu). Stubište, kao i kod većine reprezentativnih vila tog doba (npr. Baranyajeva vila Paskijević-Čikara, Gvozd 10) ima rezidencijalni izgled koji naglašavaju drvene oplatae jednostavne profilacije od hrastovine u obliku kasete koje se protežu od prizemlja do polovice prvog kata, gdje su izvorno bile projektirane obiteljske spavaće sobe.¹³ Izrađen od istog drva, nad centralnim prostorom stubišta smješten je šesterokraki luster, a dojam zaokružuje kutni ormarić s drvenom rešetkom u kojem je izvorno bio smješten radijator. Secesijski ugođaj naglašavaju tri izdužena prozora na stubištu te fino izrađeni drveni rukohvat s motivom izdužene osmice. Iz pretprostora stubišta/halla otvaraju se dvostruka četverokrila staklena vrata u prostorije prizemlja.

Prostor prizemlja čini najreprezentativniji dio vile sa sobom za gospodina, blagovaonicom i salonom koji su orijentirani prema Tuškancu (zapadna strana). Te prostorije imaju oplatu od hrastovine, a na stropu štuko dekoraciju jednostavnog, blago profiliranog u osnovi elipsoidnog oblika. Podovi su obloženi parketom u kombinaciji hrastovine i orahovine. Salon se prema ulici otvara trodijelnim erkerom u prizemlju koji na prvom katu prelazi u balkon, ukviren pilastrima, a isti se motiv stupa ponavlja i na verandi. U blagovaonici na sjevernoj strani kuće nalazi se erker s podestom, koji je vjerojatno služio za glazbene priredbe obiteljskog karaktera. Vrlo lijepi primjer povezivanja interijera i eksterijera je veranda s reminiscencijom na klasičističke stupove iz koje se nakon blagovanja u salonu prelazilo u vrt.

Prostorije koje su smještene na stražnjoj strani kuće čine dio namijenjen pripremi hrane i zadržavanju posluge (kuhinja, izba i pretprostor gdje se servirala hrana prije unošenja u blagovaonicu). Te prostorije imaju poseban ulaz u vilu sa strane ulice Gvozd, te dodatno stubište koje vodi od podruma, preko prizemnog dijela namijenjenog posluži, na tavan. Lubyinski je time jasno razgraničio dio vile za gospodu od dijela za posluhu, a samim time i reprezentativni i sporedni ulaz.

Prostor prvog kata čine dvije spavaonice orijentirane u smjeru jug-istok, soba s loggiom, te soba za goste, uz dodatne prostorije garderobe i kupaonice. Kupaonica vile Wasserthal primjer je tipičnog art-décoa kako u funkcionalnosti, tako i u svim stilsko-estetskim karakteristikama

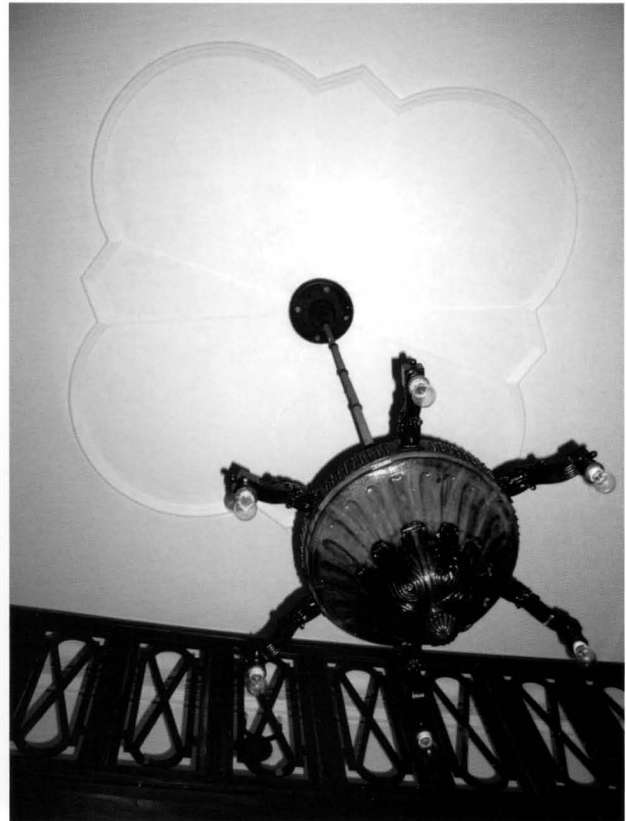
Hall, drveni ormarić za radijator, detalj / Hall, wooden radiator closet, detail

Hodnik / Hallway

Hall, stubište, detalj / Hall, staircase, detail

Hall, luster, štukature i ograda, detalj / Hall, chandelier, stucco and fence, detail

Blagovaona, erker / Dining room and jetty

tog doba. Tlocrtno gledajući, ona se sastojala od centralne niše u koju je bila smještena kada, a s lijeve i desne strane WC i tuš, odvojenih zidom prema kadi i simetrično postavljenih. Cijela kupaonica bila je izvedena u bijelom mramoru, a ispred nje u komunikaciji sa spavaćom sobom smještena je i garderoba.¹⁴ Zamjetna je sličnost sa kupaonicom vile Ilić, Paunovac 7a. Baranyaija, koja također ima kadu ugrašenu u nišu, nadsvođenu bačvastim svodom. Jedina razlika je u tome što je u vili Ilić bijeli mramor isprekidan motivom paralelnih pruga u crnome mramoru. Vila Ilić je izgrađena 1919. godine.

Tavan kuće projektiran je za funkciju praonice, glačalice i sobe za posluhu.

Dio podrumskog prostora također je predviđen za stanovanje (vjerojatno za kućepazitelja). Sastoji se od 2 sobe, kuhinje, kupaonice i komorice, a veći dio podruma prostor je centralne ložionice te prostor za ugljen.

Kuća je po načinu povezivanja interijera i eksterijera, bogatim unutrašnjim uređenjem i izborom materijala, te izvedbom detalja izraz secesijskog *Gesamtkunstwerka* (iako kronološki više ne pripada vremenu secesije), a moguće je da je sam Lubyinski projektirao i namještaj te lustere i svjetiljke kao i u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci. Šteta je da se do danas nisu sačuvali barem dijelovi namještaja. Nažalost, nema dokumenata niti usmene predaje o unutrašnjem uređenju vile.

U okviru prostorno-vremenskog konteksta Lubyinski se pri projektiranju kuće koristio tipično secesijskim elementima a to su istaknuta loggia, poligonalno istaknuti erkeri, armiranobetonske ploče u većem dijelu kuće,¹⁵ izduženi prozori, mesingane kvake i rešetke na drvenim ormarićima za radijatore, brušena stakla u vratima, okrugle gitre s prstenima,¹⁶ crno-bijele pločice i dr.

Slijedeći vremenske relacije nastanka, vila je nastala u doba kada je atelje Lubyinskog bio u najvećem zamahu. Tih godina, između dva rata, u njemu će na raznim projektima raditi najpoznatiji arhitekti tog vremena: Bauer, Bohutynski, Gomboš, Horvat, Neidhardt, Planić i ini.

S obzirom na veličinu i položaj u jednom od najljepših zagrebačkih stambenih dijelova okruženog tuškanačkom šumom, vila Wasserthal imala je i zanimljivu povijest svojih stanara. Nakon što su u njoj zbog ratnih prilika kratko živjeli prvi vlasnici, Lavoslav Wasserthal s obitelji, u vrijeme NDH u kući je bila smještena Japanska ambasada. Iz tog vremena datiraju i tajne prostorije ispod kuće koje su služile kao sklonište.¹⁷

* * *

Blagovaona, vrata i oplate, detalj / Dining room, doors and paneling, detail

Kvaka, detalj / Doorknob, detail

* * *

Analizirajući ostvarenje Rudolfa Lubyinskog i njegov arhitektonsko-umjetnički domet u specifičnom arhitektonskom području gradnje obiteljskih vila na početku zagrebačkog Tuškana, vila Wasserthal je reprezentativna kako veličinom kuće i gabaritima vrta, tako i unutrašnjim uređenjem.

Po veličini tlocrta, vila Wasserthal može se mjeriti s Banyajevim vilama Benedik (1911. g.) i Paskijević-Čikara (1910. g.), u njezinoj neposrednoj blizini, te kasnije građenom vilom Rein, također arhitekta R. Lubyinskog (1928. g.).¹⁸

U smislu organizacije prostora, kuća je smještena na parceli na kojoj je arhitekt smišljeno planirao nedjeljivost stambenog prostora i vrta koji svojom veličinom kao da uranja u tuškanačku šumu. Povezanost vrta i kuće ostvarena je naglašavanjem velikog salona i blagovaonice s direktnim izlazom u vrt. Lubyinski je organizirao tlocrt tako da ga je maksimalno uvukao u parcelu sa strane glavnog pročelja i time dobio veliki prostor za vrt. Takva tlocrtna dispozicija vjerojatno je opravdana i veličinom kuće.

Arhitektonska forma vile Wasserthal sa svojim kompaktnim tlocrtom, a s obzirom da je građena za jednog vlasnika i prilično monumentalnim korpusom zdanja sa suzdržanim naglaskom na glavnom pročelju, apsolutno je podređena prostoru prirodnog okruženja u kojem se nalazi. To je posebno zamjetljivo na prilazu kući (zapadno pročelje), gdje dominira vertikalna stubišta koje vodi do glavnog ulaza. Dojam monumentalnosti pojačan je podnožjem kamenog zida (tradicijski element) i terase koja omeđuje vrt pred kućom. Arhitektonski dekor vile sveden je na minimum (iako je prisutna reminiscencija na tradiciju), dok je unutrašnjost bogato opremljena vrhunskim materijalima, primjerice plemenito drvo, mesing, mramor, u kojima su izvedeni elementi interijera: parketi, zidne oplata, rešetke za radijatore, kvake, gitre, štuko dekoracija.

Neophodno je naglasiti doprinos vile Wasserthal u naznakama novog shvaćanja zagrebačke arhitekture toga vremena. Pojednostavljivanjem tlocrta, a time i organizacijom

prostora, koji je u potpunosti podređen visokim standardima življenja bogatog građanskog sloja, Lubyinski u vili Wasserthal konstruktivnim i funkcionalnim elementima arhitekture najavljuje dolazak novih načela protomoderne.

To se prije svega očituje u čistoći volumena i negiranju dekorativnih elemenata na pročelju kuće, funkcionalnim oblikovanjem interijera i korištenjem plemenitih materijala za njihovu opremu, te poštivanjem i prilagođavanjem pejsažnoj vrijednosti okoline. Ta naznaka novog principa moderne arhitekture u vili Wasserthal, još uvijek je povezana s elementima secesije, ali svakako predstavlja prijelaz prema nekoliko godina kasnijim ostvarenjima Rudolfa Lubyinskog, koji su potpuno u duhu moderne.¹⁹

Jednostavnost arhitektonskog izraza koji je podređen funkciji udobnog stanovanja, te mjerilo i čitkost umjereno razvedenog pročelja svrstava ovaj izvedeni projekt Lubyinskog u jedan od ljepših projekata postsecesijske arhitekture 20-ih godina 20. stoljeća u Zagrebu.

Izvedena arhitektonska ostvarenja obiteljskih vila Rudolfa Lubyinskog u Zagrebu:

1. *Vila Renz**, Hercegovačka 31 – obiteljska stambena prizemnica s mansardom; investitor: Zlatko Renz; građevinska dozvola: 27. 6. 1907; izvođač: Građevno poduzetništvo Müller i Lubyinski–arhitekt
2. *Vila Wasserthal*, Gvozd 6 /Tuškanac 6 – obiteljska samostojeća stambena jednokatnica; investitor: Lavoslav Wasserthal; građevinska dozvola: 14. 4. 1922; izvođač: Građevinsko poduzeće arh. Rudolf Lubyinsky
3. *Vila Brahm**, Medveščak 76 – obiteljska samostojeća stambena jednokatnica; investitor: Ljudevit Brahm; projekt: 9/10. 1923.
4. *Vila Rein**, Krležin gvozd 23 – obiteljska samostojeća stambena jednokatnica; investitor: Jelisava Rein; građevinska dozvola: 30. 5. 1928.; izvođač: Građevinsko poduzeće Špiller i Šurina, Zagreb

Bilješke

¹ Atelje Benedik i Baranyai je od 1910–1922. g. na Tuškancu i Gvozd u projektirao je 20 kuća po uzoru na bečki Hohe Warte.

² O. Maruševski, Arhitektonsko-urbanističke veze Zagreba i Beča na prijelomu stoljeća, *Fin de Siècle Zagreb–Beč*, Školska knjiga, Zagreb 1997, 207.

³ A. Novina, Škola za arhitekturu na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu – Iblerova škola arhitekture, *Peristil 47*, Zagreb 2004, 140.

⁴ T. Premerl, *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata*, NZMH, Zagreb 1990, 35.

⁵ Do sada je datirano i opisano oko 40 ostvarenja.

⁶ *Vijesti HDIA* 3, Zagreb 1907, 3 i 1909, 4, 76; A. Laslo, Rudolf Lubyinski, Prilog definiciji stambenog tipa, *Arhitektura 189–195*, Zagreb 1984–1985, 179.

⁷ A. Laslo, n. dj., 179.

⁸ A. Laslo, n. dj., 179.

⁹ A. Laslo, n. dj., 182–183.

¹⁰ Podatak zahvaljujem direktorici Zavoda za zaštitu kulture i prirode u Banja Luci, Svetlani Šiljegović.

¹¹ Povijesni arhiv u Zagrebu.

¹² Sličan način gradnje Lubyinski će ponoviti i u vili Brahm, ali u reduciranom obliku tlocrta.

¹³ Danas je izvorni tlocrt i interijer kuće djelomično devastiran.

¹⁴ Danas je kupaonica pregradnjama izgubila prijašnji izgled.

¹⁵ Stropna konstrukcija: između podruma i prizemlja je armiranobetonska ploča, također i na dijelu kuće između prizemlja i prvog kata, a ostale stropne konstrukcije su drveni grednik.

¹⁶ Isti motiv za gitre primijenio je i Kovačić na crkvi sv. Blaža.

¹⁷ Zbog svoje povijesti i velikog broja ljudi koji su živjeli u vili Wasserthal, kuća je danas djelomično devastirana.

¹⁸ Vila Benedik, Tuškanac 14, vila Paskijević–Čikara, Gvozd 2 i vila Rein, Gvozd 23.

¹⁹ Vila Rein, Gvozd 23., 1928. g. i zgrada Shell, Gajeva 5, 1931. g.

* Izvor podataka za vilu Renz, vilu Brahm i vilu Rein: A. Laslo: *R. Lubyinski, Realizacije u Zagrebu – vodič, Arhitektura 189–195*, Zagreb 1984–1985.

LITERATURA:

1. G. Fahr-Becker, *Art Nouveau*, Könemann, EU, 2004.

2. J. Galjer, Aladar Baranyai: arhitektura i dizajn, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti 21*, Zagreb 1997.

3. A. Laslo, Rudolf Lubyinski, Prilog definiciji stambenog tipa, *Arhitektura 189–195*, Zagreb 1984–1985.

4. O. Maruševski, Arhitektonsko-urbanističke veze Zagreba i Beča na prijelomu stoljeća, *Fin de Siècle Zagreb–Beč*, Školska knjiga, Zagreb 1997.

5. A. Novina, Škola za arhitekturu na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu Iblerova škola arhitekture, *Peristil 47*, Zagreb 2004, 140.

6. T. Premerl, *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata*, NZMH, Zagreb 1990.

7. *Secesija u Hrvatskoj*, katalog izložbe, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 15. 12. 2003.–31. 3. 2004.

Summary

Ariana Novina

Vila Wasserthal in Zagreb – A Contribution to a Study of Rudolf Lubyanski

This work is a first study of the project design by the architect Rudolf Lubyanski for the Villa Wasserthal built at the Gvozd Street in the sub-mountain zone in 1922.

The villa was designed in the period of intense activity in the Lubyanski workshop, which included many well-known architects such as Bohutynski, Gomboš, Neidhart, Planić, etc. The key features of the Zagreb architecture in the 20ies have been analyzed, as well as the influence from abroad, and Lubyanski's own development from the Secession to Modernism. A special attention had been paid to other four villas built by Lubyanski in Zagreb between 1907 and 1935.

Villa Wasserthal, planned as a family residence, has an impressive ground plan. The ground floor contains the living and the dining room, and the kitchen, whereas the second story includes spaces of intimate character, bedrooms and the bathroom (a fine example of Art Deco). Most of the ground floor areas as well as the main stairway display simple wall moldings and ceiling stucco decorations.

By a successful linking of the interior and exterior, rich interior decor, and the choice of fine materials (high class wood, brass), and the execution of detail, the villa represents a Secession *Gesamtkunstwerk*, and could be seen as one of the most beautiful examples of the post-Secessionist family villas in Zagreb.

Architectural drawing 1. Rudolf Lubyanski, Southern and western facade, and position drawing of the Wasserthal villa, January 1922

Architectural drawing 2. Rudolf Lubyanski, Ground plan of the basement, the second story, and the attic of the Wasserthal villa, January 1922